

DORIN TUDORAN SAU „LA CURȚILE MĂRIEI SALE – PAMFLETUL!“

Daniel Florin Dincă
profesor, școala „Emil Brăescu“,
Măgura, Bacău

Fără să renunțe la condiția lui de poet („*Neîndoielnic, am greșit cumplit față de profesia de poet, dar știu că am încercat să nu-mi trădez condiția de poet.*“ – Dorin Tudoran, *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, p. 23), însă abandonând – după expatriere – poezia, Dorin Tudoran trăiește cu regretul neîmplinirii destinului poetic prin înăbușirea vocației sale lirice: „*Chiar dacă aș fi mulțumit de ceea ce am încercat să fac pentru alții (și uneori chiar sunt) trebuie să admit că aș fi fost dator să duc la bun sfârșit ceea ce îmi fusese dat de Dumnezeu. Rebeliunea mea împotriva propriului talent rămâne un păcat.*“ (Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p. 19).

Dorin Tudoran, opunându-se regimului politic din România predecembristă, a ajuns – încetul cu încetul! – la concluzia că poezia trebuia să fie trecută într-un plan secundar și fiindcă aceasta își demonstrase neputința în războiul poetului cu excesele ideologice opresive ale inexorabilei dictaturi ceaușiste. Radicalizarea conștiinței civice – sub asediul extraliterarului sordid până la disperare („*Sunt înclinat să cred că miza majoră mi-a fost și, cine știe, poate că a rămas poezia, dar că atracția pentru ale modalități de expresie a fost încurajată «peste limita așteptărilor» de... descurajantele realități înconjurătoare.*“ – Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p. 21) – impunea opțiunea pentru exploatarea altor instrumente de exprimare, cum era gazetăria, care se va dovedi mult mai potrivită relevării conflictului cu „*o lume insuportabilă*“, căci „*șopârlismul*“ artei – o anemică formă de rezistență prin cultură, care temporar fusese ilustrat și de Dorin Tudoran („*Nu cred că am câștigat vreun drept special de a desena granița, foarte bălbăită uneori, care separă lașitatea de rezistența practică exclusiv prin cultură.*“ – Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p. 32) – va da ortul popii pentru viitorul „*Tudorache*“: „*I-am invidiat la fel de mult pe cei care cred că pot combate o realitate insuportabilă numai prin «poezia cu cheie», prin fabulă și parabolă – lucruri care s-au numit, într-un anume moment românesc, «șopârle». Am încercat eu însumi fiecare dintre aceste ipostaze, în care alții au atins performanțe extraordinare, care rezistă încă unei lecturi pur estetice. (...) Și spre sfârșitul existenței mele românești și începutul pribegiei am hotărât că ceea ce mă frământa cumplit, conflictul meu cu o lume insuportabilă, trebuia călăuzit mai degrabă spre pagina de gazetărie ori de analiză decât spre poezie, care de la un anumit punct devine neîncăpătoare și improprie pentru exprimarea discursului respectiv.*“ (Dorin Tudoran, *Op. cit.*, pp. 21–22)

Poezia din *Respirație artificială* (1978), *Pasaj de pietoni* (1978) și *De bună voie. Autobiografia mea* (1986), dar și civismul exemplar – a cărui expresie lingvistică o întruchipează articolele combative din *Agora*, *Meridian*, *Vatra*, *România literară*, *Cotidianul* etc. – sunt cele două *vocații paralele* – consideră sabotorul kakistocrației, cele două *vocații siameze*, rectificăm noi – care au izvorât din drama dizidentului și a expatriatului Dorin Tudoran, căruia – strigându-le: „*Să plece ei!*“ – i se răspunsese:

„Marș!“, a celui ce s-a luat de piept ba cu plagiatorii Eugen Barbu și Ion Gheorghe „Lao Tse“, ba cu Horia Nelega, procurorul-șef adjunct al municipiului București, ba cu Eugen Florescu, politrucul de oribilă faimă, ba cu „Secan“-ul lui Iulian Vlad și al lui Nicolae Pleșiță „Șacalul“, ba cu „Gologan“ de Scornicești, căruia n-a pregetat să-i urle în urechi: „Cizmă, nu mai sus de sanda!“, ba cu „Grobeimea Voastră“, zis „Haiducul de salon“ Breban, ba cu „Mare sculă / Pă basculă“, zis Ion Cristoiu, ba cu „Vraște Vodă“ Bănescu, „Mârlanul general al capitalei“, zis „Robespierre călărind un tsunami de bere“, „tacul negeluit care nu se sfiește să rupă de fiecare dată postavul verde al competiției“ de pe masa de biliard a politiciii: „S-a întâmplat însă că la un anumit moment al vieții mele am considerat, probabil, că păcatul de a nu avea grijă de ceea ce mi-a dat Dumnezeu trebuie că e mai mic decât păcatul de a nu încerca să faci nimic pentru ceilalți. Poate că ceea ce numesc azi rebeliunea mea împotriva propriului talent a fost, mai degrabă, o vocație paralelă care s-a dezvoltat în mine – aceea de a face ceva pentru a nu lăsa în urmă o lume mai urâtă decât cea pe care am moștenit-o. La un moment dat, am atins paroxismul acestei «atitudini de angajament», fiind gata să dispar fizic doar pentru a apăra niște principii în care credeam.“ (Dorin Tudoran, *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, pp. 19 – 20)

Ca jurnalist, care din când în când își înmoaie pana în călimara de la Mărțișor, semnatul *Mic-ului tratat de glorie* s-a dovedit prodigios. În 1998, Dorin Tudoran a publicat *Kakistocrația* la Editura Arc din Chișinău, volum totalizând 585 de pagini, în format mare, iar peste opt ani, deci în 2006, la Editura Polirom, a tipărit *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, în format mic, adăugând alte 411 pagini celor de dinainte.

Kakistocrația începe cu *Prefața* lui Nicolae Manolescu, omul care i-a rămas alături lui Dorin Tudoran de-a lungul epuizantei dizidențe, și se încheie cu o foarte scurtă *Postfață* (de două pagini), pe care autorul a considerat-o de folos cititorilor săi. Sub presiunea ideii sale că publicistica rămâne captivă momentului, Dorin Tudoran își mărturisea inapetența pentru strângerea într-o antologie a producției de gazetar: „După decembrie 1989, am refuzat vreme îndelungată sugestiile de a strânge în volum măcar o parte din publicistica pe care am semnat-o după plecarea din țară – 1985. Socoteam că, în cele mai multe cazuri, pagina de gazetă și articolul format radio își pierd din vigoare odată cu ediția de mâine. În principiu, nu altfel cred și astăzi. Dacă m-am hotărât totuși să fac acest pas este din cauza unor nuanțe destul de importante ce s-au adăugat poziției inițiale“ (Dorin Tudoran, *Kakistocrația*, p. 584).

Care au fost „nuanțele destul de importante“ care s-au aflat la baza schimbării de opțiune a lui Dorin Tudoran, făcându-l să treacă de la neîncrederea în necesitatea publicării unei cărți de gazetărie la acceptarea și la materializarea proiectului care îi fusese prezentat de cei interesați? Luând în considerație dificultățile de informare pe care le-ar întâmpina cititorii preocupați de poziția de pe care el a combătut pe subiecte pre- și postdecembriste, apoi vocația unora „de a ficționaliza realitatea“, plâsmuind „autobiografii eroice“, dar și „biografii calmonioase“, neuitând că „aș fi renunțat cu mare plăcere la contribuția mea“, dacă unii „din cei cărora le-am fost, de-a lungul vremii, partener de polemici n-ar fi avut ideea de a-și include în volume și pagini de acest fel“ (Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p. 585), poetul Dorin Tudoran s-a văzut – în egală

măsură – dator față de semenii lui și față de adevărul pus între paranteze să taie nodul gordian al recente istorii pe calea cărții de publicistică.

Înainte de 1989, dar și după 1989, Dorin Tudoran, omul cel mai normal dintre pământeni din ultimele decenii ale secolului românesc nu de mult încheiat, s-a simțit înghițit de „chitul“ mistificării și al maculării, al ostracizării și al ejectării din cultură și din agora, existența lui biologică, literară și civică fiind percepută drept o amenințare a „liniștii“ sistemului satrapic dâmbovițean.

Acest spirit belicos – lansat ireversibil pe linia verticalității etice, suferind de smârcofobie și de independență faptico-ideatică împinsă până la periclitarea minimei siguranțe de sine, combatant numai în linia întâi, mânuind fie bisturiul polemicii, fie reteveul pamfletarului – se dovedește capabil să judece, să elucideze, să corecteze ceea ce i se pare incorect, dar și să își admire preopinentul năbădăios, chit că se consideră neîndreptățit de cel ce i se adresează prin intermediul paginii scrise, cum se întâmplă, de exemplu, în cazul diaristului Paul Goma, căruia – în „*Musca din frișca noastră*“ din volumul *Kakistocrația* – îi face un portret vrednic de a fi reținut.

Când se hotărăște să îl tăvălească prin vâpăile pamfletului pe toxicul Eugen Florescu, genialoidul cotonogar de idei cu nările în vânt, văcsuitorul de ciocănele și de seceri făurite în covăliile de la Cabinetele 1 și 2, lingărețul de patriotism din solnița „*Săptămânii*“ barbiene, morfolitor de șorici protocronist pârpalit la opaițul lui Neagoe, nu Basarab, ci Dan Zamfirescu, Dorin Tudoran convinge, fără urmă de îndoială, că este un duelgiu feroce, un maestru al scrierii pe dos a discursului restaurator al adevărului și minimalizator până la strivire. După ce – reîntorcându-se în trecut – îi fixează și îi colorează vulnerabilitățile lui Eugen Florescu pentru a i le ținti c-o maximă precizie, pamfletarul – punându-și masca prefăcutei ignoranțe, a ingratitudinii jucate iscusit și a remușcării ipocrite – le atribuie lui Eugen Florescu și valeților săi (C.V. Tudor, Eugen Barbu, Dan Zamfirescu, Mihai Ungheanu, Ion Gheorghe, Iulian Neacșu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, N.D. Frunteletă, Artur Silvestri, etc.) merite care li se cuveneau altora (Ileana Mălăncioiu, Nicolae Prelipceanu, Mircea Dinescu, Leonid Dimov, Paul Goma, Andrei Pleșu, Laurențiu Ulici, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, Șerban Foarță, I.D. Sârbu, etc.), pe care îi plasează în poziția de vinovați de impardonabilele erori ale celor aparent lăudați. De la o interogație la alta constatăm cum rechizitorul lui Dorin Tudoran avansează prin acumularea detaliilor negative deghizate în aprecieri umflate, iar titlul – (*Eu)geniu Heliade-Florescu* – și subtitlul – *Jurnalul unui muștiuc* – te fac să pufnești în râs și te invită la plăcerile unei lecturi palpitate.

Pentru Dorin Tudoran, Ion Cristoiu – cel predecembrist și cel postdecembrist – ar fi o inutilitate cacofonică a presei, de care – oricât ne-am strădui – nu putem scăpa. Românii, trăind cocoșați sub povara „*trebuie*“, s-au îmbolnăvit de „*lepra*“ cristoistă: „*Au avut loc alegeri – trebuie Cristoiu. S-au pierdut alegeri – trebuie Cristoiu. S-au câștigat alegeri – trebuie Cristoiu. S-a procedat la destituiri – trebuie Cristoiu. S-au făcut numiri – trebuie Cristoiu. Să le explice și, mai ales, să le judece pe toate. Ai zice că românul a devenit dependent de Cristoiu, asemeni ochiului de vâz și mortului de sicriu.*“ (Dorin Tudoran, *Kakistocrația*, p. 524) Să nu-l fi întâlnit pe Ion Cristoiu înainte de 1989 era un ghinion mititel al vieții. Să-l fi cunoscut pe Ion Cristoiu înainte de 1989 era o mare nenorocire a vieții. Cei ce l-au prizat pe Ion Cristoiu, l-au reținut

ca fiind creierul inflammat al „comandoul(ui) de gherilă neoproletcultistă cu numele de cod *Supliment literar-artistic al Scânteii tineretului*“, mobilat cu tot răul lumii noastre – „*praştie, spate, şiş, scuipici, lozinci, piedici pe la spate, box de partid tras pe degete, muştiuc, devotament*“ (Dorin Tudoran, *Kakistocraţia*, p. 524), chinuit de misiunea dată de Dumnezeu odată cu teleportarea rezidentului Timaru – cine o fi, Mister Cristoiu? – pe acest pământ („*Sfânta misiune a lui Cristoiu era să aibă grijă de pălmuirea a tot ce mişca în front: Bogza, Jebeleanu, Doinaş, Dinescu, Blandiana, Deşliu, Manolescu, Simion, Buzura, Mălăncioiu, Paleologu, Zaciuc, Tudoran şi alţi trădători de neam, ţară şi cultură. Atacuri la care cei agresaji, evident, nu aveau dreptul să răspundă.*“ – Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p.524), pământ care nu-l merita pe demolatorul cultural, pe tucălarul de partid cu armură beizadistă, pe rugosul gropar al dreptului firesc la replică: „*După una din mârşăvii, comisă sub un pseudonim cu viză de flotant ba pe Fundacul Cristoiu, ba pe Târăncopul lu’ Silvestri, i-am trimis o scrisoare prin care îmi ceream dreptul la replică. N-a publicat acel text niciodată. Am bătut la uşa ’mnealui. Mi-a răs în nas, spunându-mi că nu publică replica nici mort. De ce? Fiindcă așa vrea muşchiul lui. L-am întrebat care muşchi? Āla de lins? Āla de stat? Āla de partid? Ori Āla de stat de pază să nu cadă dictatura? A mai tras un fum, a strâns şmechereşte din ochi şi mi-a spus marea vorbă: «Domne, dacă nu înţelegi că doi ori doi nu fac niciodată patru, n-avem ce discuta. Te-ai născut degeaba.»*“ (Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p.524)

După 1989, Ion Cristoiu – „*Tom Degeţel în miniatură*“, posesor de „*multipli proprietari*“ – şi-a dus memoria la *Nufărul*, ceea ce îi atrage sarcasmul condeierului Dorin Tudoran, care imaginează, spre satisfacţia cititorului, un mod de a-i administra lui Cristoiu leacul împotriva uitării: „*Îmi pare rău că am aflat abia după moartea Delfinului că trepăduşul ce-i linsese din palmă pretinde că nu l-a cunoscut, nu l-a întâlnit vreodată. Să fi aflat la timp, l-aş fi luat de guler pe Cristoiu, i l-aş fi pus în braţe lui Nicu Ceauşescu, ca să nu-l mai piardă prin târg, şi i-aş fi spus proprietarului: „Prinţisoare, îl recunoşti? Ia-ţi prezervativul înapoi, că umblă rupt pe unde nu trebuie, şi face dracu’ fo cistită”*“ (Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p.524).

Istoricul literar „*Sculărici*“ îşi propusese să condamne vechiul proletcultism, care dăduse colţul şi ai cărui reprezentanţi – îi amintim pe Jebeleanu, Deşliu, Bogza, Geo Dumitrescu, M.R. Paraschivescu – „*deschiseseră*“ ochii, devenind contestatari ai viziunii partinice asupra artei. Tulumbagismul cristoian – tardiv, faţetios – era o formă de protecţie, printr-o eschivă inabilă, a neoproletcultismului: „*Lucrarea de căpătâi ce urma să-l arunce pe Sculărici într-un fotoliu ca lumea era o așa-zisă Istorie literară. Ea trebuia să înfierceze proletcultismul mort cu câteva decenii înainte, pentru ca neoproletcultismul acelor mizerabili ani ’80 să chiuie în voie. Spre a distra atenţia de la tonele şi kilometrii de maculatură, pamflet antisemit sau ode învolburate aduse dictaturii de N.D. Frunteletă, C.V. Tudor, I. Brad, D. Bălăeţ, N. Dragoş, E. Barbu, M. Nicoară, Z.D. Buşulenga, M. Ungheanu, P. Angliei, I. Lăncrăjan, D. Popovici, S. Bălaşa, P. Ghelmez, H. Gyozo şi alţii ca ei, Ion Cristoiu demasca în forţă pagini nefericite şi de mult răscumpărate (prin trezire şi curaj) de G. Bogza, E. Jebeleanu, D. Deşliu, M.R. Paraschivescu, G. Dumitrescu şi alţii.*“ (Dorin Tudoran, *Op. cit.*, p.525)

Numele Cristoiu reprezintă pseudonimul diversiunii. Contextul predecembrist sau postdecembrist au favorizat şi apariţia, şi extinderea turbulenţei marca Ion Cristoiu.

Astăzi – crede Dorin Tudoran – o contraofensivă la cristoism pare neproductivă, ceea ce nu înseamnă că nu trebuie acționat împotriva manevrierului, căci există și un eroism al cauzelor considerate pierdute, pe care îl exersează Dorin Tudoran, pamfletul pe care îl avem în vedere fiind dovada inaderenței sale la inacțiune: „*«Exegetul» literar-politic Cristoiu s-a născut din și prin diversiune. Cacoфонia exaltată și exaltantă a presei postdecembriste i-a priit. Lumea bună s-a dovedit prea grăbită și prea cu ștaif ca să-l pună cu botul pe labe și iată-l pe Sculă pă basculă. Puțini dintre noi au simțit că Evenimentul zilei era o capodoperă în ale diversiunii. Și mai puțini au rostit acest adevăr când s-ar fi convenit. Acum e cam târziu.*“ (Dorin Tudoran, *Kakistocrația*, p.525)

Ceea ce remarcăm în pamfletul „*Mare sculă / Pă basculă*“ – din care, ne dăm seama iute, nu lipsește subiectivismul auctorial aproape excesiv, care livrează imaginea „*calamității*“ Cristoiu – este că Dorin Tudoran îl atacă la baionetă, zicem, pe individul, pe scriitorul, pe gazetarul Cristoiu nu numai în privința neajunsurilor cultural-artistice sau morale, ci și în privința unor caracteristici fizice hiperbolizate („*Tom Degețel în miniatură*“, „*pitic încălțat cu șoșonii lui Gogea Mitu*“, „*nici Dumnezeu nu-i mai poate scoate prunele ce i-au crescut în gură*“, „*halterofil de bălegar*“, „*insomnia noastră, a tuturor*“, „*păcatul nostru comun, născut din cronica lipsă de solidaritate*“, „*delictul în stare pură – pe ce pune mâna, murdărește*“ – Dorin Tudoran, *Op. cit.*, pp. 525 – 526).

Cartea *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare* are, în loc de prefață, două file botezate *Spovedania unui pamfletar*. Pe ce poziție se situează Dorin Tudoran în privința acestei specii literare, pamfletul? Una de reticență, de suspiciune sau chiar de respingere? Una de adeziune, de încredere, de admirație? De lămurit ne lămurim ușor. Dacă intrăm pe internet, vom descoperi postarea *În apărarea Măriei Sale – Pamfletul!*, prin care Dorin Tudoran reacționează la părerea lui Costi Rogozanu. Potrivit acestuia se înregistrează o explozie de pamflete în presă, multe fiind rezultatul unor comenzi stupide și răuvoitoare, vindicative și demolatoare, adică o tornadă a spiritului agresiv, o menajerie a insalubrității verbale, ceea ce ar necesita – din punctul de vedere al lui Costi Rogozanu – autoimpunerea stării de abținere la acest soi de scriitură. Dorin Tudoran îi impută lui Rogozanu trei „*erori*“. Înțelegem din titlu – *În apărarea Măriei Sale – Pamfletul!* – că „*ex-Tudorache*“ își recunoaște și își apără vocația de pamfletar, că specia literară a pamfletului trebuie, indiferent de realizările temporale, să fie arma chinușilor de problemele politice, sociale și culturale, fiindcă nu avem la dispoziție multe instrumente de asanare morală, fiindcă „*baobabul*“ românesc este, dacă îl parafrazăm pe Grigore Alexandrescu, prea bun pentru pamflete: „*Prima – nu este vina pamfletarilor Vinei și Arghezi că ne-am ales cu toate cele enumerate de Costi Rogozanu. Mai degrabă este vina celor despre care Arghezi, Vinei, Cocea și alți mari pamfletari au scris prea puține pamflete. A doua – ne-am ales, totuși, cu ceva. Cu o publicistică extraordinară, despre care și Costi Rogozanu, mai de curând, și subsemnatul, mai de mult, am învățat pe băncile universității. Va veni și rândul altora să învețe despre și de la acea publicistică. Adevărat, pamfletul nu schimbă năvururile omului. Că un poem ar trebui s-o facă, iarăși este adevărat. Că o face, este greu de dovedit. Nu știu dacă arghezianul Baroane! și tot arghezianul „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / sufletului nostru iubitor de moarte” se adresează aceluiași tip de cititor și, ca vehicule, servesc același obiectiv. Dar sunt sigur că o alianță sindicală de tipul „Baroane, niciodată toamna nu fu mai*

*frumoasă sufletului nostru iubitor de moarte” ar produce mare confuzie printre șacalii politici și ar băga în sperieți analiștii politici vag independenți, dar total înregimentați. A treia – a spune eternilor aspiranți la arta pamfletului că este inutil să încerce, fiindcă nu au cum scrie mai bine ca Vinea și Arghezi, este ca și cum Nicolae Manolescu sau Eugen Simion l-ar fi sfătuit pe Costi Rogozanu: „Băiete, lasă-te de critică și istorie literară, fiindcă nu vei scrie niciodată ca E. Lovinescu și G. Călinescu. Lasă-te și de gazetărie, că pe Brunea-Fox nu-l va egala nimeni”. Mark Twain, printre altele și un mare pamfletar, a spus cândva: «All generalizations are false, including this one». („Toate generalizările sunt false. Inclusiv aceasta”). Așadar, de bună voie și nesilit de nimeni, recunosc că nici raționamentul meu nu este, neapărat, mai bun decât cel al lui Costi Rogozanu. Dar, desfășurându-l, am evitat scrierea unui pamflet, ceea ce dovedește că putem ține cont și de ce spun cei cu care nu suntem totdeauna de acord, dar îi bănuim a fi oameni de bună-credință.” (Dorin Tudoran, *În apărarea Măriei Sale – Pamfletul!*)*

Confesându-se astfel („Nu am visat, cum cred unii, să schimb lumea. Sau am făcut-o doar rareori, în clipe de insolență, de profundă rebeliune împotriva neputinței binelui de a prevala. Dacă am visat permanent la ceva, a fost să nu contribui la a lăsa această lume mai rea decât am găsit-o. Și nu am motive să fiu sigur că măcar acest lucru mi-a reușit într-o măsură acceptabilă.” – *Kakistocrația*, p. 585), Dorin Tudoran luminează sensul neobositei sale combativități jurnalistice. Acest slujitor al eticului și apărător al esteticului și-a tocit unghiile pe gresia pamfletului, iar pamfletul – pe care îl exersează în *Kakistocrația* și în *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare* – ne propune o scriitură abrazivă, nu o explozie de vomă verbală. Există și o noblețe a demolițiunii. *Spovedania unui pamfletar* formulează o poetică a pamfletului: „Mecanismul pamfletului este excesul și, din nefericire, în multe situații, figurile politichiei românești par a nu merita mai mult decât un pamflet – eterna relație dintre cauză și efect. Dacă, așa cum s-a scris, sunt cumva un moralist dublat de un fizionomist, trebuie să adaug că e vorba de unul nefericit. Îmi pasă infinit mai mult de ceea ce mi se pare a nu fi bine în ce fac oamenii pe care îi prețuiesc, decât mă sâcâie derbedelâcul în care trăiesc ipochimene de la care nu ne putem aștepta la nimic bun. De aici și impresia falsă că aș fi mai nedrept cu cei „de bine”, decât cu cei «de rău”. (...) Tot ceea ce speră autorul acestui volum este să se observe cândva că nu e niciodată mai îngăduitor cu sine decât cu cei „tăvăliți prin sticlă pisată”. (*Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, pp. 6 – 7)